

مقایسه مهارت‌های اجتماعی کودکان پیش دبستانی ۴ تا ۵ سال شهرستان ایوان غرب

صدیقه یاسمی^۱، مرجان کیان^۲، مسعود گرامی پور^۳

تاریخ وصول: ۹۴/۷/۱۸

تاریخ پذیرش: ۹۴/۹/۲

چکیده

پژوهش به منظور مقایسه مهارت‌های اجتماعی کودکان چهار تا پنج سال پیش دبستانی شهرستان ایوان غرب (استان ایلام) صورت گرفت. روش پژوهش، توصیفی از نوع پیمایشی بود. جامعه آماری کودکان گروه سنی چهار تا پنج سال مهد کودک‌های شهرستان ایوان غرب در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ بود. روش نمونه گیری خوشه‌ای تک مرحله‌ای بود که تعداد ۳۸۰ کودک بر اساس فرمول تعیین حجم خوشه‌های کوکران به صورت تصادفی در ۳۰ خوشه انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی (اکرز و سدجو، ۱۹۹۲) است. پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۱ به دست آمد. داده‌ها از طریق آمار توصیفی و استنباطی (آزمون t مستقل و t تک نمونه‌ای) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که نمرات مهارت‌های اجتماعی دارای توزیع نرمال است. همچنین نتایج آزمون آماری t مستقل نشان داد که میانگین نمرات دختران در مهارت‌های اجتماعی (۱۴/۵۷) به صورت معنی‌داری بیشتر از میانگین نمرات پسران (۱۳/۷۸) است. همچنین میانگین نمرات مهارت‌های اجتماعی در کودکان پیش دبستانی بیشتر از میانگین فرضی جامعه (۰/۵) بود. به عبارتی، نتایج حاکی از توانایی بیشتر کودکان در مهارت‌های اجتماعی نسبت به نمره ملاک است. با توجه به پایین بودن مهارت‌های اجتماعی پسران در مقایسه با دختران، برنامه‌هایی برای آموزش این مهارت‌ها به پسران پیش از ورود به مدرسه طرح ریزی و اجرا شود.

واژگان کلیدی: مقایسه، مهارت‌های اجتماعی، کودکان ۴ تا ۵ سال

۱. کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی دانشگاه خوارزمی (مقاله مستخرج از پایان نامه کارشناسی ارشد است).
sedighe.yasemi68@gmail.com
۲. استادیار مطالعات برنامه درسی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی
M.kian44@yahoo.com
۳. استادیار مطالعات برنامه درسی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی
mgramipur@yahoo.com

مقدمه

اهمیت آموزش و پرورش در دوران اولیه کودکی را از دو جنبه حساسیت و سهولت اثر پذیری کودکان از محیط‌های آموزشی، و دوام و عمق یادگیری آن‌ها در این دوران می‌توان مورد بررسی قرار داد. به عبارت دیگر یادگیری اولیه زمینه مناسبی برای کسب تجارب بعدی کودکان فراهم می‌آورد و آنچه در نخستین سال‌های زندگی و دوران پیش دبستانی آموخته می‌شود پای‌دارتر است و به آسانی از بی‌ن‌نمی‌رود (قاسم تبار و همکاران، ۱۳۹۰).

بنیان‌های دانش، مهارت و نگرش‌ها از دوره پیش دبستانی شکل می‌گیرند و اهمیت و ضرورت آنها برای خاص و عام پذیرفته شده‌اند. پس ضروری است که هر تحول و نوآوری آموزشی را از سال‌های اولیه ی کودکی مورد توجه قرار داد و برنامه ریزی برای دوران کودکی و بعد از آن را بر پایه و بنیان قوی بنا نهاد (پیری و ادیب، ۱۳۸۸).

پیش دبستان اولین مکانی نیست که کودکان با آن آشنا می‌شوند، اما اولین مکان اجتماعی جدا از خانواده است. این چنین تصور می‌شود که پیش دبستانی جدا از محیط خانواده، نیز مکانی است که مهارت‌های اجتماعی در آن برای اولین بار شکل می‌گیرد (سیمن و کوجیت^۱، ۲۰۱۰). دوران اولیه کودکی زمانی بسیار غنی برای یادگیری‌های اجتماعی است. این سرآغاز شکل‌گیری یادگیری‌های بسیاری است که در مسیر پرورش مهارت‌های اجتماعی و ارتباطات باید کسب شود (مفیدی، ۱۳۹۰). یکی از مهم‌ترین اقدامات در حوزه آموزش و پرورش کودکان، مهارت‌های اجتماعی است که شامل دستورالعمل مهارت‌های اجتماعی، راهبردهای تعامل با همسالان و مهارت‌های بازی است (ترپ استرا و تامورا^۲، ۲۰۰۸). نوزاد انسان برخلاف سایر موجودات، برای نیازهای تغذیه‌ای، برای حفظ حیات و بهزیستی جسمانی‌اش کاملاً به روابط اجتماعی وابسته است (لیپست، کروک و باس^۳، ۱۹۸۵). یکی از وظایف اجتماعی که کودکان باید آن را فرا بگیرند برقراری رابطه متقابل با دوستان و همسالان خود است.

-
1. Cimen & Kocyigit
 2. Terpstra & Tamura
 3. lipsitt & crook & Both

بنا به تعریف اسلبی و گوارا^۱ (۲۰۰۳)، مهارت اجتماعی عبارت است توانایی ایجاد رابطه متقابل با دیگران در یک زمینه اجتماعی به گونه‌ای که برای عموم جامعه پذیرفتنی و ارزشمند باشد.

همچنین شلونت و مک فال^۲ (۱۹۸۵) معتقدند که مهارت‌های اجتماعی عبارت است از: فرایندهای مولفه‌ای مشخص که فرد را قادر می‌سازد تا به گونه‌ای رفتار کند که به عنوان فردی شایسته مورد قضاوت دیگران قرار گیرد (زارع، ۱۳۹۱).

به این ترتیب شخصی دارای مهارت‌های اجتماعی است که توانایی رفتار کردن به روش مناسب در موقعیت به وجود آمده را دارا باشد. ممکن است برای برخی افراد ضرورت‌های عملکرد موفقیت آمیز در یک زمینه‌ی مشخص باشد و آن‌ها قادر به توصیف این ضرورت باشند ولی نتوانند همین دانش را به صورت عملی در آورند (به عنوان مثال به دلیل اضطراب زیاد) چنین فردی را نمی‌توان به عنوان فردی دارای مهارت اجتماعی تلقی کرد. بنابراین مهارت اجتماعی به رفتاری که توسط یک فرد به نمایش گذاشته می‌شود تلقی می‌گردد (جوانمرد فردوس، ۱۳۸۸).

بندورا (۱۹۸۶) در نظریه‌ی شناختی - اجتماعی خود می‌گوید تمام رفتارها به جز رفلکس‌های اولیه (مثلاً، پلک زدن) آموختنی هستند. این یادگیری اجتماعی از طریق مدل‌سازی و تقلید رفتارهای بزرگسالانی چون والدین، معلمان، همشیران یا همسالان صورت می‌پذیرد. کودکان در دوران طفولیت مثل والد همجنس خود راه می‌روند و صحبت و رفتار می‌کنند. اما بعدها گویش همسالان خود را یاد می‌گیرند و در صحبت از آن‌ها پیروی می‌کنند (هارجی و همکاران، ۱۳۸۶).

بررسی‌های متعدد نشان می‌دهد که کمبود مهارت‌های اجتماعی تأثیر منفی بر کارکرد تحصیلی دانش آموزان دارد (پارکرو آشر^۳، ۱۹۸۷؛ جونز، ۱۹۹۳؛ ولش^۴ و همکاران، ۲۰۰۱؛ ری و الیوت^۵، ۲۰۰۶ به نقل از سلیمانی و همکاران، ۱۳۸۸). کودکانی که ارتباط کمی با

-
1. Slaby & Gaura
 2. chlundt & Mcfall
 3. Parker & Asher
 4. Welsh
 5. Ray & Elliott

هم سن و سالان خود دارند، باعث از دست دادن موقعیت‌هایی می‌شوند که فراهم کننده‌ی مهارت‌های شناختی- اجتماعی و اخلاقی هستند، از نظر اجتماعی منزوی هستند، به افسردگی و تنهایی تمایل دارند و عملکردهای کمی در مدرسه دارند (گرین، فورهند، بک و وسک^۱، ۱۹۸۰).

تحول اجتماعی و عاطفی کودکان، ظرفیت دانش آموزان را جهت تمرکز بر فعالیت‌های تحصیلی افزایش می‌دهد همچنین سبب بهبود سلامت روانشناختی و کاهش مشکلات رفتاری می‌شود (هنسی^۲، ۲۰۰۷). برخی شواهد نشان می‌دهند (کالداریا و مرل^۳، ۱۹۹۷) نارسایی در مهارت‌های اجتماعی مورد نیاز برای برقراری تعامل مثبت با معلم و همسالان می‌تواند منجر به مشکلات تحصیلی، اجتماعی و هیجانی شود که می‌تواند اثرات منفی در زندگی آینده داشته باشد (خان زاده و صفی خانی، ۱۳۸۷). همچنین، باعث عدم مصالحه و سازگاری در روابط بین فردی می‌گردد. بر رشد شخصیت کودک و سازش وی با محیط تاثیر منفی دارد که این کمبودها در مهارت‌های اجتماعی نشانگر پیش آیندهای بالقوه برای مشکلات روانشناختی است (سگرین و تایلر^۴، ۲۰۰۷).

از سوی دیگر، (رایسمن^۵، ۱۹۸۴) معتقد است که صحبت با غریبه‌ها برای کسانی که مهارت اجتماعی خوبی دارند آسان است و این افراد از نظر دیگران مهربان هستند. همچنین به راحتی عصبانی نمی‌شوند و عزت نفس زیادی دارند (فرانزوی، ۱۳۸۱). همچنین افرادی که مهارت اجتماعی شان رشد یافته است، رضایت از خود کسب می‌کنند و از نظر اجتماعی مسئولیت پذیر و ارزشمند هستند (سیمن و کوجیگیت^۶، ۲۰۱۰). بنابراین، مبنای رشد اجتماعی، شکل‌گیری روابط اجتماعی، کیفیت تعامل‌های اجتماعی، سازش اجتماعی و سلامت روان فرد، اکتساب مهارت‌های اجتماعی است (تئودور^۷ و همکاران، ۲۰۰۵).

-
1. Green, Forehand, Beck & Vosk.
 2. Hennessey
 3. Caldarella & Merrell
 4. Segrin & Taylor
 5. Raisman
 6. Cimen & Kocyigit
 7. Teodoro

تفاوت‌های جنسیتی در بازی نمادین کودکان وجود دارد. بعضی از مطالعات نشان می‌دهد دختران بیش از پسران در بازی نمادین با همسالانشان درگیر می‌شوند (جونز و گلن^۱، ۱۹۹۱؛ لیندزی و میز^۲، ۲۰۰۱؛ وال، پیکرت و گیسون^۳، ۱۹۹۰؛ وین برگر و استارکی^۴، ۱۹۹۴، ورب و بودونیر^۵، ۱۹۹۱ به نقل از محمود زاده، ۱۳۹۱). با این حال، پژوهشگران تفاوتی در میزان بازی‌های نمادین در دختران و پسرانی که با همسالانشان درگیر می‌شوند گزارش ندادند (کونولی و دوایل^۶، ۱۹۸۴؛ فارور و شین^۷، ۱۹۹۷؛ هوز، آنگر و سیدنر^۸، ۱۹۸۹ به نقل از محمود زاده، ۱۳۹۱).

نتایج پژوهش وفائیان (۱۳۸۵) نشان داده است که بین میزان نمرات مهارت‌های اجتماعی دختران و پسران تفاوت معنی داری وجود دارد و میانگین نمرات دختران در این متغیر بالاتر است.

عبدی (۱۳۸۷) در پژوهشی که با هدف اندازه‌گیری مهارت‌های اجتماعی، مشکلات درون‌سازی شده و مشکلات برون‌سازی شده براساس تفاوت‌های جنس در کودکان پرداخته بود، به این نتیجه رسید که در زیر مقیاس‌های مهارت‌های اجتماعی (همپاری، خودمهارگری و مسدولیت‌پذیری) و مشکلات درونی-سازی شده (غمگینی، افسردگی و تنهایی) دختران رتبه‌های بالاتر از پسران به دست آوردند. پسران در مقایسه با دختران، رتبه‌های بالاتری در زیر مقیاس مشکلات برونی‌سازی شده (پرخاشگری، مهارضعف خلق و بحث یا دیگران) کسب کردند.

چن، وانگ و چن^۹ (۲۰۰۱) در مقاله‌ای به بررسی رابطه رفتار اجتماعی و پیشرفت تحصیلی^{۱۰} پرداختند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که رابطه مثبتی بین پیشرفت تحصیلی و

-
1. Jones & Glenn
 2. Lindsey & Mize
 3. Wall & Pickert & Gibson
 4. Weionberger & Starkey
 5. Werebe & baudonniere
 6. Counolly & Doyle
 7. Farvor & Shin
 8. Hoze & unger & Seidner
 9. Chen & Wang & Chen
 10. Academic Achievement

رهبری اجتماعی، تحمل ناکامی، مهارت اجتماعی، جرات ورزی و تعامل با دوستان همسالان وجود دارد. آماندا^۱، هاررل^۲ و دیگران (۲۰۰۹) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که آموزش مهارت‌های اجتماعی باعث افزایش خودپنداره و خودکارآمدی اجتماعی می‌شود.

همچنین رز^۳ (۱۹۸۶) دریافت که کودکانی که در جلسات ۱۰ نوبته آموزش مهارت‌های اجتماعی شرکت داشته‌اند، در داشتن رفتار جسورانه، جاذب بودن و پذیرفته شدن توسط دیگران پیشرفت داشتند (جان بزرگی و همکاران، ۱۳۹۱). یورن و استاگنیتی^۴ (۲۰۰۹) به بررسی «رابطه بین بازی وانمود سازی، مهارت‌های اجتماعی و شرکت در فعالیت‌های مدرسه» پرداختند. یافته‌ها نشان داد کودکانی که در بازی وانمود سازی مهارت دارند، در فعالیت‌های کلاسی فعال تر و با دوستان خود رابطه اجتماعی بیشتری دارند.

همه کودکان دنیا براساس یک الگوی رشد دوران تولد تا پنج سالگی را طی می‌کنند، علاوه بر این کودک به عنوان موجودی مستقل و منحصر به فرد نیز الگوی رشد خاص خود را دارد. حضور کودک در مهد کودک یا دوره آمادگی این امکان را فراهم می‌سازد تا ارزیابی دقیقی روی هر کودک انجام شود که آیا مطابق با سن خود، مراحل رشد را طی می‌کند یا نه، تأخیر در رشد کودکان که می‌تواند زمینه ساز عقب ماندگی آن‌ها را فراهم سازد، در این محیط‌ها به سرعت شناسایی می‌شود و امکان بازپروری را فراهم می‌سازد (ترابی میلانی، ۱۳۹۱). دوره پیش دبستانی، دوره‌ای مهم در دستیابی به مهارت‌های اجتماعی، درست به مانند سایر بخش‌های رشد است. مهارت‌های اجتماعی کسب شده در سال‌های اولیه ارتباط موفق و موثر با دیگران را پایه ریزی می‌کند (خانزاده، ۱۳۹۰). فعالیت‌های آموزشی هر کشور را می‌توان سرمایه گذاری یک نسل برای نسل دیگر دانست (بازرگان، ۱۳۹۱). بنابراین برنامه ریزی صحیح در دوران کودکی به ویژه در دوره پیش از دبستان، می‌تواند روند تکاملی فرد را متحول سازد (محمدی و همکاران، ۱۳۸۷).

-
1. Amanda
 2. Harrell
 3. Rose, K. J.
 4. Uern & Stagnitti

سنجش رفتارها و مهارت‌های اجتماعی و اقدامات مربوط به آن از دهه ۱۹۷۰ میلادی یکی از فعال‌ترین عرصه‌های تحقیقات روان‌شناسی بوده است. مطالعات در این باره نشان می‌دهد افراد در طول سال‌های مدرسه (ده تا پانزده سالگی) ممکن است توسط همسالان خود طرد می‌شوند و نیز امکان طرد مستمر در مراحل بعدی زندگی آنان وجود دارد. علت این امر آن است که این دسته از کودکان مهارت‌های اجتماعی لازم را ندارند (متسون و اولندیک، ۱۳۸۴).

به گفته ونیتاکول (۱۹۹۱ ترجمه مفیدی، ۱۳۹۰)، به دلیل آنکه آموزش و پرورش پیش از دبستان رشد محور است نه موضوع محور، ارزشیابی غیر رسمی مداوم کودک براساس هدف‌های رشد، لازم است. وی معتقد است ارزشیابی کودک باید به صورت انفرادی صورت گیرد و شامل همه ابعاد رشد باشد. ارزشیابی باید به صورت مداوم از طریق مشاهده رفتار کودک و مشاهده فعالیت‌های مختلف کودک در حین بازی صورت پذیرد (کیان و انگجی، ۱۳۹۲).

در ارزیابی کودکان دو نکته اساسی نهفته است: اول توانایی کودکان در بهره‌گیری از تجربه‌های آموزشی و دوم میزان سودمندی که عاید آن‌ها می‌شود. نکته اول به ارزیابی آمادگی تحصیلی و نکته دوم به ارزیابی پیشرفت تحصیلی منتهی می‌شود. معلم باید در هر دو مورد معمولاً براساس مشاهده رفتار هر کودک ارزیابی کند (اسپادک، ۱۳۸۰).

ارزیابی موثر مهارت‌های کودکان نیازمند فهم ویژگی‌های اصلی و قابلیت‌های روش‌های ارزیابی خوب و ابزارهاست. اگرچه در سال‌های اخیر پیشرفت قابل توجهی در ارزیابی مهارت‌های اجتماعی وجود داشته ولی هنوز یک نیاز بزرگ به شناخت روش‌های خاص در ارزیابی وجود دارد که بتواند به طور موثر در مورد مهارت‌های اجتماعی کودکان و بالغان مورد علاقه باشد و شاید مهمترین مسئله نیاز به یافتن روش‌های موثر پیوند ارزیابی اجتماعی به نتایج و مسائل رفتاری و اجتماعی است (مرل، ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰؛ مرل و گیمپل^۱، ۱۹۹۸ به نقل از مرل ۲۰۰۱).

امروزه با توجه به پیچیدگی‌های جوامع و بروز ناهنجاری‌های روانی و رفتاری در بین کودکان و نوجوانان لزوم پرداختن به فرایندهای اجتماعی و ارائه راهبردهای صحیح برای تقویت و شکوفای این پدیده بیش از پیش احساس می‌شود. برای ایجاد مهارت‌های اجتماعی، نیازمند آموزش رسمی این مهارت‌ها به کودکان هستیم. دوره پیش دبستانی، یکی از مهم‌ترین مراحل برای کسب مهارت‌های اجتماعی در طول مراحل تحولی است. تلاش برای رشد مهارت‌های اجتماعی کودکان در ادامه زندگی مستقل و موفقیت شغلی آنها حائز اهمیت است. سنجش مهارت‌های اجتماعی به کودکان باید نظام‌مند و مناسب با توانایی‌های کودکان باشد که زمینه را برای رشد همه‌جانبه و تعاملات اجتماعی کودکان فراهم کند. تحقق این امر نیازمند همکاری و مشارکت میان خانواده‌ها، معلمان، مربیان و به طور کلی کسانی است که به نحوی با کودکان در ارتباط هستند. از این رو، توجه به ارزیابی و تفاوت مهارت اجتماعی دختران و پسران نزد کودکان پیش دبستانی ایرانی ضروری به نظر می‌رسد. بنابر آنچه که گفته شد مسئله اصلی پژوهش حاضر مقایسه مهارت‌های اجتماعی کودکان چهار تا پنج سال شهرستان ایوان غرب در مراکز پیش دبستان است. بر این اساس پرسش‌های پژوهش حاضر عبارتند از:

- مهارت‌های اجتماعی کودکان چهار تا پنج سال در چه سطحی قرار دارد؟
- آیا بین مهارت‌های اجتماعی کودکان دختر و پسر تفاوت وجود دارد؟

روش پژوهش

این پژوهش، توصیفی از نوع پژوهش‌های پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش را کلیه کودکان گروه سنی چهار تا پنج سال مهدکودک‌های شهرستان ایوان غرب (استان ایلام) در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ تشکیل می‌دهد. روش نمونه‌گیری در این پژوهش خوشه‌ای تک مرحله‌ای است. از میان ۵۵ خوشه (مهدکودک)، براساس فرمول کوکران و واریانس بین خوشه‌ای به دست آمده در مرحله پیش‌آزمون ($V^2_1 = 0/25$) و با خطای ۰/۱، ۳۰ خوشه به صورت تصادفی به شرح زیر انتخاب شدند. مجموع حجم نمونه در خوشه‌ها شامل ۳۸۰ کودک می‌شد که به عنوان حجم نمونه نهایی پژوهش مد نظر قرار گرفت.

$$m = \frac{z^2 MV_1^2 x}{z^2 V_1^2 x + (M-1)\varepsilon^2}$$

$$m = \frac{(1.96)^2 \times (55) \times (0.25)}{(1.96)^2 (0.25) + (55-1)(0.1)} = 30$$

برای گردآوری داده‌ها از جدول تحول مهارت‌های اجتماعی^۱ (اکرز و همکاران، ۱۹۹۲) که در شرایط طبیعی و زمانی که کودکان آن فعالیت‌ها را انجام می‌دهند استفاده شد. برنامه تحول مهارت‌های اجتماعی که بر «مهارت‌های عاطفی - اجتماعی»^۲ اساسی کودکان بهنجار و کودکانی که از نظر تحولی تأخیر دارند، تأکید دارد. برنامه ارزیابی تحول مهارت‌های اجتماعی به صورت انفرادی انجام می‌شود و پاسخ‌های کودک در برگه ارزیابی ثبت می‌شود. این پرسشنامه دارای چهار ستون و ۲۱ سوال است که برای پاسخ‌های صحیح علامت مثبت (+)، برای پاسخ‌های ناصحیح یا عدم ارائه پاسخ علامت منفی (-)، برای مهارت‌هایی که والدین یا مربی گزارش می‌کنند علامت «گ و م»^۳ و برای مهارت‌هایی که به تازگی ظهور کرده است^۴ از علامت «۷» استفاده شد.

پس از کسب مجوز از سازمان بهزیستی شهرستان ایوان غرب و هماهنگی با مدیران هریک از مهد کودک‌ها، پس از چهار جلسه سه ساعته از طریق مشاهده و کمک گرفتن از مربیان و والدین، پرسش‌نامه‌های مربوط به ۴۰ کودک جهت اجرای اولیه ابزار به عنوان پیش‌آزمون توسط محقق تکمیل شد. پایایی ابزار به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۱ به دست آمد که این ضریب جهت اجرای نهایی ابزار قابل قبول بود (گرامی پور، ۱۳۹۳). سپس جمع‌آوری نهایی داده‌ها در طول سه ماه انجام شد. بعضی از سوال‌ها به گونه ای بود که مهدکودک فاقد امکانات لازم جهت ارزیابی کودک توسط پژوهشگر بود به همین دلیل این سوال‌ها توسط مربی مهد یا توسط والدین تکمیل شد.

1. Social Skills Development Program
2. Social-Emotional Skills

۳. گزارش والدین

4. Emerging Skills

با توجه به سوال‌های مطرح شده پس از مشاهده و ارزیابی کودکان در محیط مهد کودک از روش‌های آماری زیر جهت پاسخگویی استفاده شد:

الف) مشخصه‌های آمار توصیفی نمره‌ها شامل تشکیل جدول‌ها، محاسبه شاخص‌های گرایش به مرکز (میانگین)، شاخص‌های پراکندگی (انحراف استاندارد)، شاخص‌های توزیع (چولگی و کشیدگی)، بررسی نرمال بودن توزیع نمره‌ها (ب) آزمون t تک نمونه‌ای (ج) آزمون t مستقل به منظور مقایسه میانگین نمرات در دو گروه دختران و پسران.

یافته‌های پژوهش

نمونه مورد مطالعه شامل ۳۸۰ کودک چهار تا پنج سال (۲۰۹ دختر و ۱۷۱ پسر) بود. میانگین و انحراف استاندارد کل مهارت اجتماعی به ترتیب ۱۴/۱۵ (۳/۳۹) است. همچنین میانگین و انحراف استاندارد مهارت اجتماعی برای دختران و پسران به ترتیب ۱۴/۵۷ (۳/۰۱) و ۱۳/۷۸ (۳/۵۳) محاسبه شده است (جدول ۱).

جدول ۱. میانگین و انحراف استاندارد مهارت‌های اجتماعی

میانگین	انحراف استاندارد	
۱۴/۵۷	۳/۰۱	دختران
۱۳/۷۸	۳/۵۳	پسران
۱۴/۱۵	۳/۳۹	کل

همچنین کجی، انحراف استاندارد کجی و کشیدگی، انحراف استاندارد کشیدگی مهارت‌های اجتماعی محاسبه شده است. یافته‌ها نشان دهنده نرمال بودن توزیع نمرات مهارت اجتماعی است. به منظور بررسی چگونگی وضعیت مهارت‌های اجتماعی کودکان از آزمون آماری t تک نمونه‌ای استفاده شد (جدول ۲).

جدول ۲. کجی، انحراف استاندارد کجی، کشیدگی و انحراف استاندارد کشیدگی مهارت‌های اجتماعی

شاخص	مقدار
کجی	-۰/۷۰
انحراف استاندارد کجی	۰/۱۲

۰/۵۳	کشیدگی
۰/۲۵	انحراف استاندارد کشیدگی

بر این اساس میانگین مشاهده شده مهارت‌های اجتماعی بامقدار ثابت (۰/۵) مقایسه شد. مقادیر آزمون t تک نمونه ای برای متغیر مهارت‌های اجتماعی برابر ۲۵/۱۳ است که این مقدار در سطح $p < ۰/۰۱$ معنادار است و تفاوت میانگین این نمره با حد متوسط مثبت است، بدین معنا که میانگین بیشتر از حد متوسط معادل با مقدار ثابت (۰/۵) است و این اختلاف میانگین (۰/۲۱) با ۹۵ درصد اطمینان بین کمترین مقدار (۰/۱۹) و بیشترین مقدار (۰/۲۲) است. به عبارتی، نتایج حاکی از توانایی بیشتر کودکان در مهارت‌های اجتماعی نسبت به نمره ملاک است (جدول ۳).

جدول ۳. آزمون t تک نمونه ای برای بررسی مهارت‌های اجتماعی

مقدار ثابت = (۰/۵) حد متوسط						آماره
فاصله اطمینان ۹۵٪						متغیر
بیشترین	کمترین	تفاوت میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره t	
۰/۲۲	۰/۱۹	۰/۲۱	۰/۰۰۱	۳۷۹	۲۵/۱۳	مهارت‌های اجتماعی

به منظور بررسی تفاوت بین دو گروه دختران و پسران در مهارت‌های اجتماعی از روش آماری t مستقل استفاده شد. تفاوت معنی داری در سطح $p < ۰/۰۵$ میان دختران و پسران در مهارت‌های اجتماعی وجود دارد. نتایج آزمون t مستقل ($p = ۰/۰۱$ ، $df = ۳۷۸$ ، $t = ۲/۳۵$) نشان داد که میزان مهارت اجتماعی دختران به طور معناداری بیشتر از پسران است. این اختلاف میانگین (۰/۷۹) با ۹۵ درصد اطمینان بین کمترین مقدار (۰/۱۳) و بیشترین مقدار (۱/۴۵) است (جدول ۴).

جدول ۴. نتایج T مستقل نمرات دختران و پسران در مهارت‌های اجتماعی

آماره متغیر	آزمون لون		آزمون				برابری میانگین‌ها	
	آماره F	سطح معناداری	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	کمترین	بیشترین
مهارت‌های اجتماعی	۲/۳۹	۰/۱۲۳	۲/۳۵	۳۷۸	۰/۰۱	۰/۷۹	۰/۱۳	۱/۴۵

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش به منظور مقایسه مهارت‌های اجتماعی کودکان چهار تا پنج سال مهدکودک‌های شهرستان ایوان غرب انجام گرفت. نتایج نشان داد که توزیع نمره‌های مهارت‌های اجتماعی کودکان چهار تا پنج سال دارای توزیع نرمال است. دادستان و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهش خود نشان دادند که پرسشنامه غربالگری اختلال‌های اجتماعی - هیجانی کودکان پیش دبستانی از توزیع نرمال پیروی نمی‌کند که با نتایج پژوهش حاضر همخوانی ندارد.

یافته‌ی دیگر پژوهش حاکی از آن است که میانگین نمرات مهارت‌های اجتماعی در کودکان پیش دبستانی بیشتر از میانگین فرضی جامعه (۰/۵) است. به عبارتی، نتایج حاکی از توانایی بیشتر کودکان در مهارت‌های اجتماعی نسبت به نمره ملاک است. نتایج به دست آمده از آزمون این سوال با نتایج پژوهش میلانی (۱۳۹۱) که به ارزیابی مهارت‌های چهارگانه خودیاری کودکان پرداخته بود و به این نتیجه رسید که کودکان به طور متوسط به ملاک مورد نظر دست پیدا نکرده‌اند ناهمسو است.

کودکان و نوجوانانی که دارای مهارت‌های اجتماعی مناسب هستند رفتارهایی را از خود نشان می‌دهند که منجر به پیامدهای مثبت روانی - اجتماعی نظیر پذیرش توسط همسالان و رابطه مؤثر با دیگران می‌شود. آن‌ها می‌توانند خودداری رفتاری داشته باشند و رفتارهای دوستانه، یاری‌گرانه، سخاوتمندانه و بطور کلی رفتارهای مبین همکاری با دیگران را از خود نشان دهند (یوسفی و خیر، ۱۳۸۱).

همچنین، نتیجه تحلیل T مستقل نشان داد که بین دختران و پسران در مهارت‌های اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد. به این معنا دختران از مهارت‌های اجتماعی بالاتری نسبت به پسران برخوردار هستند. این یافته پژوهشی مبین این نکته است که در دوره پیش از دبستان، دختران سطح بالاتری از مهارت‌های اجتماعی را نسبت به پسران از خود نشان می‌دهند. نتایج پژوهش حاضر در زمینه تفاوت مهارت اجتماعی در دو جنس دختران و پسران با نتایج عبدی (۱۳۸۷) در خصوص این که در زیر مقیاس‌های مهارت‌های اجتماعی (همیاری، خودمهارگری و مسئولیت پذیری) دختران رتبه‌های بالاتری از پسران به دست آورده‌اند همخوانی دارد. همچنین با نتایج پژوهش زارع (۱۳۸۰) که نشان داد در خرده مقیاس‌های خودآگاهی هیجانی، همدلی، روابط بین فردی، مسئولیت پذیری اجتماعی به نفع دختران و در خرده مقیاس‌های قاطعیت، حرمت خود، استقلال، انعطاف پذیری، تحمل فشار و خوش بینی به نفع پسران تفاوت معنی داری وجود دارد (کریم زاده و همکاران، ۱۳۸۸) همسو است.

لیپر^۱ و فریدمن^۲ (۲۰۰۷) معتقدند که دختران در رفتارهای سازش یافته، مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی بهتر از پسران توصیف می‌شوند (دادستان و همکاران، ۱۳۸۹). همچنین، حجازی و سلیمانی (۱۳۸۹) در پژوهش خود دریافتند که بین دختران و پسران در متغیر انعطاف پذیری کنشی تفاوت معناداری وجود دارد و این تفاوت به نفع دختران است که همسو با نتایج پژوهش حاضر است.

از سوی دیگر، نتیجه به دست آمده با نتیجه‌ی پژوهش انجام شده توسط شهیم (۱۳۸۴) که نشان داد تفاوت میانگین نمرات دختران و پسران در بخش مهارت‌های اجتماعی معنادار نبوده است، ناهمسو است.

از محدودیت‌های عمده این پژوهش حضور آزمونگر که برای کودک فرد غریبه به حساب می‌آید و در عملکرد کودکان تأثیر داشته است. همچنین، نمونه‌ها فقط محدود به مهدهای کودک بوده است و سایر کودکان این سن که در مهد کودک نبودند را شامل

1. Liper
2. Friedman

نمی‌شود. بنابراین در هنگام استفاده از نتایج این پژوهش این موضوع مد نظر قرار گیرد. با توجه به نتایج به دست آمده در این پژوهش پیشنهادهای حاصل شد: بر مبنای نتایج این پژوهش، می‌توان به متخصصان و برنامه ریزان پیشنهاد کرد که اقدام به طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی موثر بر مهارت‌های اجتماعی کودکان کنند. با توجه به اکتسابی بودن این مهارت‌ها، آموزش با استفاده از راهبردها و مدل‌های مناسب مهارت‌های اجتماعی برای کودکان ایجاد شود.

با توجه این که مهد کودک‌ها و مراکز پیش دبستانی در رشد مهارت‌های اجتماعی نقش بسزای را دارند بنابراین پیشنهاد می‌شود در این مراکز از مربیان مجرب و کارآزموده با تحصیلات عالی استفاده شود.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر درباره پایین بودن مهارت‌های اجتماعی پسران در مقایسه با دختران، پیشنهاد می‌شود برنامه‌هایی برای آموزش این مهارت‌ها به پسران پیش از ورود به مدرسه طرح ریزی و اجرا شود.

آموزش‌های گام به گام برای مهارت‌های اجتماعی به کودکان در مهد کودک‌ها توسط مربیان ماهر ارائه شود.

والدین به عنوان منشا شروع و رشد مهارت‌های اجتماعی کودکان، فعالیت‌های اجتماعی کودکان را رصد کرده و برای رشد و توسعه این مهارت‌ها با مربیان همکاری کنند.

منابع

اسپادک، برنارد (۱۳۸۰). آموزش در دوران کودکی. ترجمه: محمد حسین نظری نژاد. مشهد: به نشر.

بازرگان، عباس. (۱۳۹۱). ارزشیابی آموزشی: مفاهیم، الگوها و فرایندهای عملیاتی. تهران: انتشارات سمت.

پیری، ربابه؛ ادیب، یوسف. (۱۳۸۸). الگوی بهینه برنامه درسی برای دوره پیش از دبستان. فصل‌نامه علوم تربیتی. ۲(۵): ۵۳-۸۲.

- ترابی میلانی، فریده. (۱۳۹۱). تحول مهارت‌های خودیاری در کودکان خردسال، *روانشناسی تحولی: روانشناسی ایرانی*، سال هشتم، شماره ۳۲، صص: ۳۶۲-۳۵۵.
- جان بزرگی، مسعود؛ نوری، ناهید؛ آگاه هریس، مژگان. (۱۳۹۱). *آموزش اخلاق، رفتار اجتماعی و قانون‌پذیری به کودکان*. تهران: ارجمند.
- جوانمرد فردوس، اعظم. (۱۳۸۸). بررسی مقایسه‌ای مهارت‌های اجتماعی در کودکان پیش دبستانی ۶-۵ ساله و با و بدون سابقه آموزش موسیقی به روش کارل ارف در. پایان نامه کارشناسی ارشد پیش دبستانی دانشگاه علامه طباطبایی.
- حجازی، الهه؛ سلیمانی، حمیده. (۱۳۸۹). کیفیت دوستی، تقابل دوستی و تاب‌آوری. *مجله علوم رفتاری*. ۴(۴): ۳۱۹-۳۲۵.
- خان زاده فیروز جاه، عباسعلی حسین؛ صفی‌خانی، لیلا. (۱۳۸۷). *سنجش و آموزش مهارت‌های اجتماعی. تعلیم و تربیت استثنایی*. ۸۶: ۲۸-۱۵.
- خانزاده، عباسعلی حسین. (۱۳۹۰). *آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان و نوجوانان*. تهران: انتشارات رشد فرهنگ.
- زارع، فاطمه. (۱۳۹۱). *تاثیر آموزش همدلی بر مهارت‌های اجتماعی کودکان پسر پیش دبستانی*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه خوارزمی تهران. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- دادستان، پریخ؛ عسگری، علی؛ رحیم‌زاده، سوسن؛ بیات، مریم. (۱۳۸۹). *مهارت‌های اجتماعی - هیجانی کودکان پیش دبستانی: یک مقایسه جمعیت‌شناختی. مطالعات روانشناسی تربیتی*. ۱۱: ۲۷-۴۴.
- سلیمانی، منصور؛ به‌پروژه، احمد؛ افروز، غلامعلی؛ غلامعلی لواسانی، مسعود. (۱۳۸۸). *تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر سازگاری اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دیرآموز. فصل‌نامه تعلیم و تربیت اسلامی*. ۹۵ و ۹۶: ۲۲-۹.
- شهیم، سیما. (۱۳۸۴). *هنجاریابی مقیاس روش درجه بندی مهارت‌های اجتماعی برای کودکان پیش دبستانی. اندیشه و رفتار*. ۱۱(۲): ۱۸۶-۱۷۶.

- عبدی، بهشته. (۱۳۸۷). مهارت‌های اجتماعی و مشکلات رفتار کودکان پیش دبستانی ایرانی، فصلنامه روانشناسی تحولی. ۴(۱۶): ۳۴۲-۳۳۳.
- فرانزوی، استفن ال. (۱۳۸۱). روان شناسی اجتماعی. ترجمه مهرداد فیروزبخت و منصور قنادان. تهران: انتشارات خدمات فرهنگی رسا.
- قاسم تبار، سیدنبی الله؛ مفیدی، فرخنده؛ محمدی زاده، علی؛ قاسم تبار، عبدالله. (۱۳۹۰). تأثیر آموزش موسیقی در مهارت‌های پایه ریاضی کودکان پیش دبستانی. نشریه روانشناسی. ۲۷: ۲۵۴-۲۴۵.
- کریم زاده، منصوره؛ اخوان تفتی، مهناز؛ کیامنشف علیرضا؛ اکبر زاده، نسرين. (۱۳۸۸). تأثیر آموزش مهارت‌های هیجانی- اجتماعی در رشد این مهارت‌ها. مجله علوم رفتاری. ۳(۲): ۱۴۹-۱۴۳.
- کیان، مرجان؛ لیلی، انگجی. (۱۳۹۲). ویژگی‌ها و مهارت‌های مربی پیش دبستانی. تهران: انتشارات مدرسه.
- گرامی پور، مسعود. (۱۳۹۳). مبانی نظری و کاربرد نظریه‌های اندازه گیری در علوم رفتاری. تهران: تمدن علمی.
- متسون، جانی؛ اولندیک، توماس. (۱۹۸۸). بهبود بخشی مهارت‌های اجتماعی کودکان، ترجمه احمدبه پروژه. (۱۳۸۴). تهران: انتشارات اطلاعات.
- محمدی، سردار؛ نظریان، عباس؛ حمزه سبزی، امیر. (۱۳۸۷). اثر آموزش پیش دبستانی بر مهارت‌های حرکتی پسران ۶-۵ ساله سندنج و مقایسه آن با هنجار موجود. نشریه علوم حرکتی و ورزش. ۶(۱۱): ۳۷-۲۹.
- محمود زاده، اکرم. (۱۳۹۱). بازی و مهارت‌های اجتماعی در کودکان پیش دبستانی، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه خوارزمی تهران. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- مفیدی، فرخنده. (۱۳۹۰). مبانی آموزش و پرورش در دوره پیش از دبستان. تهران: سمت.
- وفائیان، محبوبه. (۱۳۸۵). بررسی رابطه سبک‌های دلبستگی با مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان دوره پیش دانشگاهی شهر یزد. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.

هارجی، اون؛ ساندرز، کریستین؛ دیکسون، دیوید. (۱۹۹۴). مهارت‌های اجتماعی در ارتباطات میان فردی. ترجمه خشایار بیگی و مهرداد فیروز بخت (۱۳۸۴). تهران: انتشارات رشد.

یوسفی، فریده و خیر، محمد. (۱۳۸۱). بررسی پایایی و روایی مقیاس سنجش مهارت‌های اجتماعی ماتسون و مقایسه عملکرد دختران و پسران دبیرستانی در این مقیاس. مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، شماره ۲، ۱۵۸ - ۱۴۷.

- Amanda W. Harrell. Sterett H. Mercer. Melissa E. De Rosier. (2009). *Improving the Social- Behavioral Adjustment of Adolescents: the Effectiveness of a Social Skills Group Intervention*. I child FAM Stud 18:378- 387.
- Chen, H. Wang, Q. &Chen, X. (2001). *School Achievement and Social Behaviors: Across Lagged Regression Analysis*. Acta Psychologica Sincia, 33(6), 532 – 536. 22.
- Cimen, N. & Kocyigit, S. (2010). A Study on the achievement level of Social Skills Objectives and outcomes in the Preschool Curriculum For Six-years- olds-*journal*
- Green, K.D. Forehand, R, Beck, S.J. & Vosk, B. (1980). An Assessment of the Relationship among Measures of Children's social Competence and children's Academic Achievement. *Child Development*, 51(4), 1149-1156.
- Hennessey, B .A. (2007). Promoting Social Competence in School-aged Children: The effects of the Open Circle Program. *Journal of School Psychology*, 45, 349- 360.
- Kenneth, w. Merrell. (2001). *Assessment of Children's Social Skills: Recent Developments, Best Practices, and New Direction*. Exceptionality, 9(1 & 2), 3-18.
- Lipsitt, L.p; crook, L. & Both, C. A. (1985). The Transitional Infant Behavioral Development and Feeding. *Journal of Clinical Nutrition*, 41,485-496.
- Slaby, T; Guara, T. (2003). Self efficacy and Personal Goal Setting, *American Education Recherch Journal*, N29, PP663- 669.
- Segrin, C. Taylor, M. (2007). Positive interpersonal relationships mediate of association between social skills and psychological well-being. *Personality and Individual Differences*, 43(4):637-46.
- Terpstra, J. Tamura, R. (2008). Effective Social Interaction Strategies for Inclusive Settings. *Early Childhood Education Journal*. 35 (6): 405–411.

- Teodoro, M.L. Kappler, K.C. Rodrigues, J.L. de Freitas, P.M. & Haase, V.G. (2005). The Matson Evaluation of Social Skills with Youngsters (MESSY) and its Adaptation for Brazilian children and adolescents, *International Journal of Psychology*, 39, 2, 239-246.
- Uern, N. Stangitti, K. (2009). Pretend Play, Social Competence and in Vovement in Children Aged 5-7 Years: The Concurrent Validity of the Child – Initiated Pretend Play Assesment. *Austration Occupational Therapy Journal*. 56(5): 33-40.